

Cehmî ve Mürcie yaftasının iç yüzü

İsimle, Hakikat Örtülmez

“Selefiyiz” diyerek ortaya çıkan bir çizgi, selefin yolunu temsil ettiğini iddia ediyorsa; önce selefin **usûlüne, edebine ve denge anlayışına** bakılır. Bugün ise karşımızda, selefin vakarından uzak; dili sert, hükmü aceleci, tekfir ve tasnifte pervasız bir yaklaşım var. Bu yaklaşımın kendini “Ehl-i Sünnet” diye sunması, hakikati değiştirmez. İsimle değil, **mizanla** hükmedilir.

Bu çizgi, asırlardır ümmetin ana omurgası olan Ehl-i Sünnet değildir. Akaidde ümmetin omurgası; Ebu'l Hasan el-Eş'arî ve Ebu Mansur el-Maturidi çizgisidir. Bu yol; sahabenin anlayışını korumuş, akli naklin hizmetinde kullanmış, teşbih ve teccimi reddetmiştir.

Bugün “selef” adına konuşanların büyük kısmı ise, yorumlarını İbn Teymiyye üzerinden kurar; daha sonra bu çizgi Muhammed bin Abdülvehhab ile siyasî ve itikadî bir harekete dönüşür. Yani ortada “selefin saf yolu” değil; **tarihte ortaya çıkmış bir yorumun mutlaklaştırılması** vardır.

Birinci Kırılma: Sıfatlar Meselesinde Teşbih Tehlikesi

Ehl-i Sünnet, Allah'ın sıfatlarını inkâr etmez; fakat mahlûkata benzetmemek için ya te'vil eder ya da “bila keyf” der. Bu, Allah'ı tenzih etmenin zarurî bir yoludur.

Bu yeni çizgi ise te'vili neredeyse toptan reddeder. Netice? Lafız zahirde ne diyorsa onu aynen alır. Bu da kaçınılmaz olarak teşbih kapısını aralar. Sonra dönüp Ehl-i Sünnet'e “siz sıfatları inkâr ediyorsunuz” diyerek Cehm bin Safvan'a nispetle “Cehmî” damgası vurur.

Bu açık bir çarpıtmadır. Çünkü: Cehmiyye = Sıfatları inkâr eder.
Ehl-i Sünnet = Sıfatları ispat eder, keyfiyetini Allah'a havale eder.

Aradaki fark uçurumdur. Bu farkı yok saymak ya **cehalettir** ya da **kasıtlı tahriftir**.

Cehmiyye, ismini Cehm bin Safvan'dan alır. Bu kişi, hicrî 2. asrın başlarında (yaklaşık 120'li yıllarda) yaşamış ve bu fikirleri yaymıştır. Yani İslam'ın ilk döneminde ortaya çıkan, fakat ana gövde tarafından kabul görmeyen bir itikadî akımdır.

Bu fırkanın en belirgin özelliği şudur: Allah'ın sıfatlarını ya tamamen inkâr eder ya da aşırı derecede te'vil ederek ortadan kaldırır. Onlara göre Allah'ın ilim, irade, kudret gibi sıfatları ayrı hakikatler değildir; neredeyse sadece “zat” vardır. Bu yaklaşım, Allah'ı tenzih edelim derken, O'nu sıfatsız bir varlık gibi tasavvur etmeye kadar gider.

Ehl-i Sünnet ise bu noktada açık bir denge kurmuştur: Sıfatları inkâr etmez, fakat mahlûkata benzetmez. Yani Cehmiyye'nin yaptığı gibi sıfatları silmez; fakat teşbih tehlikesine de düşmez. Bu yüzden Ehl-i Sünnet'e "Cehmî" demek, tarihî ve ilmî olarak temelsizdir.

İkinci Kırılma: İman Meselesinde Haricî Koku

Ehl-i Sünnet'e göre iman; kalp ile tasdik, dil ile ikrardır. Amel ise imanın kemalini artırır ama imanın aslından bir parça değildir. Bu denge, ümmeti Haricîlerin tekfirci anlayışından koruyan bir kalkandır.

Ehl-i Sünnet'e göre iman; kalp ile tasdik ve dil ile ikrardır. Amel ise imanın kemalini artırır, fakat imanın aslından bir cüz değildir.

Bu yaklaşım, Haricî zihniyetin "büyük günah işleyen kâfir olur" anlayışına karşı bir dengeyi temsil eder.

Bu gruplar ise ameli imanın bir parçası olarak görme eğilimindedir. Bu yüzden Ehl-i Sünnet'in bu dengeli yaklaşımını Mürcie olarak damgalarlar.

Hâlbuki Mürcie, ameli tamamen önemsiz sayar. Ehl-i Sünnet ise ameli imanın kemali için zaruri görür. Yani arada ciddi bir fark vardır.

Mürcie, hicrî 1. asrın sonlarına doğru, özellikle büyük günah işleyenlerin durumuyla ilgili tartışmalar sırasında ortaya çıkmıştır. Bu akımın temel fikri şudur: "Amel, imanın bir parçası değildir; günah işlemek imana zarar vermez."

"Mürcie" kelimesi "ertelemek" anlamına gelir. Yani onlar, günahkâr bir kimsenin durumunu dünyada kesin hükme bağlamayıp "Allah'a bırakıyoruz" derler. Bu yönüyle Haricîlerin aşırı sert tekfirci anlayışına bir tepki olarak doğmuştur.

Fakat zamanla bu anlayış aşırıya gitmiş ve şu noktaya varmıştır: "Kalpte iman varsa, amel ne olursa olsun zarar vermez." İşte bu, Ehl-i Sünnet'in kabul etmediği bir ifrattır.

Ehl-i Sünnet burada yine dengeyi kurar: Amel imanın aslından bir parça değildir ama imanın kemali için zaruridir. Yani ne Mürcie gibi ameli değersiz görür, ne de Haricîler gibi amelsizliği küfür sayar.

Tekfirde Cüret, Ümmete Karşı Sertlik

Selefin yolu; ihtiyat, merhamet ve temkindi. Sahabe, bir Müslümanı tekfir ederken titrerdi. Bugün ise bu çizgide, "şirk", "bid'at", "dalalet" yaftaları adeta bol keseden dağıtılıyor.

- Bu dil, selefin dili değildir. Bu dil, **Haricîlerin sertliğini** hatırlatır.
- Kendinden olmayanı ya sapık ya müşrik görmek...
- Kendi yorumunu tek hakikat saymak...
- Bu, ümmeti birleştiren değil; parçalayan bir zihniyettir.

Netice: İtham Değil, İstikamet Esastır

Bugün “Cehmî”, “Mürciî” gibi etiketler çoğu zaman ilmî bir tahlilden ziyade, karşı tarafı itibarsızlaştırma aracı olarak kullanılmaktadır. Hâlbuki Ehl-i Sünnet; asırlardır ümmetin ana yoludur ve bu yol, birkaç sloganla dışlanamaz.

“Cehmî” demek, birine “Allah’ın sıfatlarını inkâr ediyorsun” demektir.

“Mürciî” demek ise, “ameli tamamen değersiz görüyorsun” demektir.

Ehl-i Sünnet ise bu iki uçtan da uzaktır. Ne sıfatları inkâr eder, ne de ameli değersiz sayar.

Bu yüzden bu kavramları gelişi güzel kullanmak, ilmî bir tahlil değil; ya bilgisizliktir ya da kasıtlı bir saptırmadır.

Hakikat şudur: Ehl-i Sünnet; Allah’ı tenzih eder, sıfatlarını ispat eder, kulları tekfirde acele etmez ve imanı koruyan dengeli bir yol izler.

Bu yüzden mesele, “kim ne diyor” değil; “kim hangi usûl üzere gidiyor” meselesidir.